

5

“สัตว์บาลจากเมืองกาญจน์มีไข้สูง ปวดหลังมาก”

ผู้ป่วยชายไทยคู่อายุ 54 ปี จาก อ.ท่าม่วง กาญจนบุรี

อาการสำคัญ

ไข้สูง หนาวสั่น ปวดหลังมาก มา 1 เดือน

ประวัติ

ผู้ป่วยรับราชการเป็นสัตว์บาล แข็งแรงสบายดีจน 1 เดือนก่อนมา รพ. จับไข้ หนาวสั่น ปวดหลังมาก หลังจากไม่สบายอยู่ 4-5 วัน จึงเข้าไปรับการรักษาที่ รพ.จังหวัดใกล้เคียงอยู่ 2 สัปดาห์ อาการยังไม่ดีขึ้น แพทย์จึงส่งต่อมา รพ.รามาริบัติ ผู้ป่วยยังคงมีไข้และปวดหลังมาก เวลาขยับตัวจะปวดมากขึ้นเบื่ออาหาร อ่อนเพลีย บางครั้งมีไอแห้งๆ ขายังมีแรงเดินได้ ไม่ซา ปัสสาวะอุจจาระได้แต่บางครั้งกลั้นปัสสาวะลำบาก

อภิป്രาย

ผู้ป่วยรายนี้สบายดีมาตลอดอยู่ๆ ก็จับไข้สูงและเป็นมาตลอด 1 เดือน พร้อมกันมีอาการปวดหลังมาก กลุ่มโรคที่แพทย์เกือบทุกคนคงจะต้องคิดถึงก่อนอื่นก็คือ โรคติดเชื้อ กลุ่มโรคที่คงนึกถึงน้อยลงไปตามลำดับก็ได้แก่ โรคในกลุ่มเนื้อเยื่ออักเสบ หรือ connective tissue disease และโรคมะเร็ง เช่น มะเร็งต่อมน้ำเหลือง หรือ renal carcinoma เป็นต้น ก่อนที่จะอภิป്രายถึงรายละเอียดเพิ่มเติมก็ควรทราบผลการตรวจร่างกายเพื่อที่จะได้นำมาพิจารณาประกอบการวินิจฉัยโรค

ผลการตรวจร่างกาย

T 38°C alert, slightly pale, no jaundice PR 90 BP 110/70 RR 20

Heart sounds normal, no murmur

Neck : no enlarged lymph node, biopsy scar over ® side

Abdomen : liver enlarged, soft, 4FB below ® costal margin

spleen not palpable

CNS : no neck stiffness

no leg weakness

DTR's ++ symmetrical

P ↓ ↓

tender paravertebral muscles

อภิป്രาย (ต่อ)

การตรวจพบว่าตับโตและไม่พบอะไรผิดปกติทางระบบประสาทโดยเฉพาะที่ขาแต่กล้ามเนื้อหลังตึงมากช่วยให้การวินิจฉัยแยกโรคง่ายขึ้น กลุ่มโรคที่ต้องนึกถึงเป็นอันดับแรกก็คือ การติดเชื้อ

ไป 3 วัน ผู้ป่วยก็ไม่มีไข้และอาการปวดหลังค่อยน้อยลงจนหายไปในวันสัปดาห์ ผู้ป่วยได้ยาไปกิน ต่อที่บ้านจนครบ 6 สัปดาห์ เมื่อกลับมาตรวจที่แผนกตรวจผู้ป่วยนอก ผู้ป่วยสบายดี ไม่มีไข้ น้ำหนักตัว ขึ้น 10 กิโลกรัม Hb 13.1 Hct 41.8 ESR 7 LFT ก็ปกติ

โรคจากเชื้อ *B. melitensis* เป็นโรคที่เกิดขึ้นกับผู้ที่คลุกคลีอยู่กับแพะ ดื่มนมแพะที่ไม่ได้ pasteurized หรือไม่ได้ต้มจนเดือด เช่นเดียวกับโรคจากเชื้อ *B. abortus* ซึ่งติดจากแม่วัว มีรายงานจาก ประเทศเวลส์ สหราชอาณาจักร ว่าสัตว์แพทย์ที่นั่นเสี่ยงต่อการติดเชื้อนี้ (เอกสารหมายเลข 1) กลุ่มคนที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อ *brucella* อีกกลุ่มหนึ่งก็คือ พวกที่ทานยาลดกรดในกระเพาะ ยิ่งปัจจุบันยาลดกรดที่มีฤทธิ์ดีมีประเภท proton pump inhibitor ที่ใช้รักษา GERD หรือ gastroesophageal reflux disease มีที่เช่นกัน แพร่หลายมาก พวกที่กินยานี้อยู่ต้องระวัง อย่าดื่มนมสดที่ยังไม่ผ่านการฆ่าเชื้อเด็ดขาด ใน ประเทศไทย ผู้รายงานผู้ป่วยด้วย brucellosis 1 รายไว้เป็นคนแรกคือ ศาสตราจารย์แพทย์หญิง สุกนธ์ วิสุทธิพันธุ์ และศาสตราจารย์แพทย์หญิงสุภา ฦ นคร จากศิริราช (เอกสารหมายเลข 2) นอกจากนี้ยังมีรายงานการศึกษาพบคนในโรงงานฆ่าสุกรในกรุงเทพมหานครมีจำนวนไม่น้อยที่ตรวจ *brucella agglutination* เลือดให้ผลบวก (*Brucella suis*) (เอกสารหมายเลข 3 และ 4)

Brucellosis เป็นโรคที่รู้จักกันมาตั้งแต่ ค.ศ. 1860 เรียกโรค Mediterranean gastric remittent fever บางคนใช้คำ Malta fever เพราะเคยมีระบาดในเกาะมอลต้ามาก บางคนก็เรียก undulant fever คำ undulant แปลว่า เหมือนลูกคลื่น เพราะในโรคนี้ที่เป็นไข้อยู่นานเป็นเดือน รูปแบบของไข้ที่บันทึกไว้จะเห็นไข้ขึ้นลงคล้ายลูกคลื่น ที่จริงใช้รูปแบบนี้พบได้ไม่บ่อย ในผู้ป่วยที่เสนอมาผม สังเกตเห็นในแบบฟอร์มปรอท จะมีไข้ขึ้นวันละ 1-2 ครั้ง บางครั้งสูงถึง 39.5° - 40°C และเวลาที่ไข้ลง อุณหภูมิมักลงไม่ถึง 37°C มีน้อยครั้งมากที่เป็นเช่นนั้น บังเอิญที่มีบันทึกไว้ก่อนผู้ป่วยได้รับยารักษา มีช่วงเวลาเพียง 7 วัน

ชื่อ Brucellosis ที่ใช้เรียกแบคทีเรียที่ก่อโรคนี้นี้มาจากชื่อของผู้ค้นพบเชื้อนี้ในปี ค.ศ. 1887 คือ นายแพทย์ David Bruce ที่ทำงานอยู่ที่เกาะมอลต้า นายแพทย์ผู้นี้ต่อมาได้ย้ายไปทำงานที่ แอฟริกาและเป็นผู้ค้นพบเชื้อโปรโตซัวที่เป็นสาเหตุโรค sleeping sickness หรือ *Trypanosoma brucei* ในช่วงระยะเวลาใกล้ๆ กันนายสัตวแพทย์ชาวเดนมาร์กชื่อ Bang เป็นผู้พบเชื้อแบคทีเรียในวัวที่แห้งลูก ไม่มีผู้ใดทราบว่าเชื้อดังกล่าวเกี่ยวกับเชื้อที่ทำให้เกิด Malta fever จนกระทั่งแพทย์หญิง Mary Elizabeth Steel ภรรยา นายแพทย์ Bruce และแพทย์หญิง Alice Evans นักจุลชีววิทยาชาวสหรัฐฯ เป็นผู้ศึกษา และทำให้เป็นที่ทราบว่า *Micrococcus melitensis* และ Bang's bacillus เป็น species ใน genus เดียวกัน Dr. Alice Evans ยังเป็นคนแรกที่พบว่านมสัตว์เป็นแหล่งแพร่เชื้อนี้ เพราะผลงานของเธอในเรื่องนี้ จึงทำให้ pasteurization นมวัวเกิดขึ้น (เอกสารหมายเลข 5)

ผมนำประวัติความเป็นมาของโรคมานี้มาให้ทราบมากกว่าพูดถึงลักษณะอาการจากโรคนี้ ซึ่งอาจหาอ่านได้จากตำราทางอายุรศาสตร์ทั่วไปและผมได้ให้ชื่อเอกสารที่น่าสนใจไว้ท้ายบทนี้ (เอกสาร หมายเลข 6 และ 7) ผมเพียงขอเน้นลักษณะอาการที่เด่นในผู้ป่วยด้วยโรคนี้ ก็คือ อาการเหงื่อออก มากๆ ร่วมกับไข้ที่ขึ้นลงในแต่ละวัน คล้ายกับผู้ป่วยวัณโรคแต่ในวัณโรคเหงื่อออกมากมักจะเป็นตอน กลางคืน อีกเรื่องหนึ่งที่ช่วย ทำให้ผมนึกถึง Brucellosis มากที่สุดก็คืออาการปวดไขสันหลังอย่างมากๆ ลักษณะอาการ 2 อย่างนี้ทำให้ ไม่ต้องคิดถึงโรคติดเชื้ออื่นๆ อีกมาก เป็นที่น่าสังเกตว่าทั้งเชื้อ *brucella* และ *mycobacterium tuberculosis* ชอบก่อโรคที่ reticuloendothelial system *Mycobacterium* ทำให้ เกิด granuloma ส่วน *brucella* ก็ ทำให้มี microgranuloma เช่นกัน ผู้ที่สนใจโรคติดเชื้อควรจะให้ ความสำคัญในการซักประวัติผู้ป่วยและ รู้จักให้น้ำหนักความสำคัญต่ออาการหรือสัญญาณโรคให้ดี ไม่เช่นนั้นจะเหวี่ยงแหคลุมทุกเชื้อโรค ความแม่นยำในการวินิจฉัยโรคจะไม่เกิดขึ้น

แนะนำเอกสาร

- 1) Williams E. Brucellosis in veterinary surgeons in Wales. J R Coll Phys Lond 1976; **10**: 351-62.
- 2) Visudhiphan S, Na-Nakorn S. Brucellosis. First case report in Thailand. J Med Assoc Thai 1970; **53**: 289-93.
- 3) Vejjajiva S, Yenbutr D, Pranich K, Piptikul S. Brucella agglutinins in the Thais. J Med Assoc Thai 1970; **53**: 407-10.
- 4) Subharnngkasen S. Brucellosis in Thailand. Bull Off Int Epizoot 1970; **73**: 9-15.
- 5) Shakir RA. Brucellosis. In: Tropical Neurology. Eds. Shakir RA, Newman PK, Poser CM. WB Saunders Co. Ltd. London 1996; pp. 167-81.
- 6) Lulu AR, Araj GF, Khateeb MI, Mustafa MY, Yusuf AR, Fenech FF. Human brucellosis: a progressive study of 400 cases. Q J Med 1988; **66**: 39-54.
- 7) Madkour MM. Brucellosis. In: Oxford Textbook of Medicine. Third Edition Vol. 1. Eds. Weatherall DJ, Ledingham JGG, Warrell DA. Oxford Medical Publications. Oxford University Press. Oxford 1996; pp. 619-23.